

Odpowiedzialność karna lekarza w związku z wykonywaniem czynności medycznych

Renata Kędziora

Oficyna

a Wolters Kluwer business

monografie

**Odpowiedzialność
karna lekarza
w związku
z wykonywaniem
czynności medycznych**

**Prawo jest na
naszej stronie!**

**www.profinfo.pl
www.wolterskluwer.pl**

- codzienna aktualizacja
- pełna oferta
- zapowiedzi wydawnicze
- rabat na zamówienia zbiorcze
do negocjacji
- uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia.internet@wolterskluwer.pl

Odpowiedzialność karna lekarza w związku z wykonywaniem czynności medycznych

Renata Kędziora

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2009

Wydawca:
Magdalena Górniewicz

Redaktor prowadzący:
Anna Hara

Opracowanie redakcyjne:
Lilianna Rudnik

Skład, łamanie:
Andrzej Gudowski

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2009

ISBN 978-83-7601-341-1

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek

01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Moim Rodzicom dedykuję

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów	11
Akty prawne	11
Publikacje	12
Inne.....	12
Wstęp	13
Rozdział I. Ogólne zasady legalności czynności leczniczych	17
1. Pojęcie i rodzaje czynności medycznych w świetle polskiego ustawodawstwa.....	17
1.1. Uwagi ogólne.....	17
1.2. Uregulowanie czynności leczniczych w ustawie z dnia 28 października 1950 r. o zawodzie lekarza	18
1.3. Pojęcie i rodzaje czynności medycznych w świetle obowiązującego ustawodawstwa medycznego. Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry	25
2. Spór o charakter prawny czynności medycznych	39
2.1. Uwagi ogólne.....	39
2.2. Koncepcje legalności czynności leczniczych	40
2.3. Legalność pozaleczniczych czynności medycznych.....	53
Rozdział II. Analiza przesłanek legalności czynności leczniczych	63
1. Ogólna charakterystyka przesłanek legalności czynności leczniczych	63
1.1. Uregulowania prawne	64
1.2. Zakres przesłanek legalności czynności leczniczych	69
2. Problem zgody pacjenta	73
2.1. Uwagi ogólne.....	73
2.2. Prawna ważność zgody pacjenta	78

2.3. Zakres zgody pacjenta	84
2.4. Warunki dotyczące formy i treści zgody	88
2.5. Świadoma i dobrowolna zgoda a prawo pacjenta do informacji	92
3. Inne przesłanki legalności czynności leczniczych	99
3.1. Cel leczniczy	99
3.2. Osoby uprawnione do dokonywania czynności leczniczych	101
3.3. Zgodność czynności leczniczych z zasadami wiedzy i sztuki lekarskiej	110
Rozdział III. Przesłanki odpowiedzialności karnej lekarza w związku z wykonywaniem zawodu	119
1. Odpowiedzialność lekarza za naruszenie przesłanek legalności czynności leczniczych	120
1.1. Dokonywanie czynności lekarskich przez nieuprawniony podmiot	120
1.2. Dokonanie czynności medycznej bez zgody pacjenta	127
1.3. Czynność wykonana niezgodnie z zasadami wiedzy i ostrożności	133
1.4. Odpowiedzialność za pozalecznicze czynności medyczne	137
2. Odpowiedzialność lekarza za nieudzielenie pomocy	141
2.1. Odpowiedzialność lekarza będącego gwarantem bezpieczeństwa osoby zagrożonej	143
2.2. Odpowiedzialność lekarza niebędącego gwarantem bezpieczeństwa osoby zagrożonej	152
3. Odpowiedzialność karna lekarza za niepowodzenie w leczeniu	160
3.1. Zagadnienia wstępne	160
3.2. Przesłanki odpowiedzialności karnej za niepowodzenie w leczeniu	164
3.3. Bezprawność czynności medycznych a zachowanie wymaganej ostrożności	168
3.4. Obiektywne przypisanie skutku przestępnego	177
3.5. Wina jako podstawa odpowiedzialności lekarza	185

Rozdział IV. Odpowiedzialność lekarza za błąd w sztuce medycznej	191
1. Pojęcie i charakter błędu	191
1.1. Pojęcie błędu w sztuce medycznej	191
1.2. Błąd jako kategoria obiektywna	195
1.3. Błąd medyczny jako przejaw naruszenia zasad ostrożności	200
2. Rodzaje błędu w sztuce medycznej	207
2.1. Błąd diagnostyczny	208
2.2. Błąd terapeutyczny	218
2.3. Błąd techniczny	225
2.4. Błąd organizacyjny	228
3. Odpowiedzialność lekarza za błąd medyczny	229
3.1. Błąd jako działanie sprzeczne z zasadami wiedzy i praktyki medycznej	230
3.2. Błąd w strukturze przestępstwa nieumyślnego	234
3.3. Skutek i jego przypisywalność	236
3.4. Wina lekarza sprawcy	240
4. Odpowiedzialność karna lekarza w praktyce sądowej	245
4.1. Problemy z przypisaniem błędu medycznego	245
4.2. Kwalifikacja prawna czynu przy odpowiedzialności za błąd lekarski	255
 Rozdział V. Odpowiedzialność karna lekarza w związku z przeprowadzaniem eksperymentu medycznego	266
1. Pojęcie i rodzaje eksperymentu	266
2. Podstawy prawne eksperymentu	279
3. Przesłanki legalności eksperymentów w świetle ustawodawstwa medycznego	285
3.1. Cel eksperymentu	287
3.2. Zgodność z aktualnym stanem wiedzy medycznej	293
3.3. Zakres podmiotowy eksperymentów medycznych	304
3.4. Zgoda na eksperyment medyczny	310
3.4.1. Podmioty uprawnione do udzielenia zgody	311
3.4.2. Forma i treść zgody	320
3.5. Pozytywna opinia komisji bioetycznej	326
4. Odpowiedzialność karna a eksperyment medyczny	328

4.1. Niezachowanie przesłanek legalności eksperymentów medycznych.....	328
4.2. Błąd medyczny przy przeprowadzaniu eksperymentu.....	334
Rozdział VI. Odpowiedzialność karna lekarza za inne nieterapeutyczne czynności medyczne	338
1. Problem legalności przeszczepów	338
1.1. Pojęcie i charakter prawny transplantacji.....	338
1.2. Podstawy prawne dopuszczalności transplantacji.....	349
1.2.1. Sekcja zwłok a przeszczepy.....	356
1.2.2. Problem zgody na pobranie organu.....	358
1.2.3. Sprzeciw lub zezwolenie prokuratora na pobranie komórek, tkanek lub narządów	366
1.2.4. Transplantacja <i>ex vivo</i>	370
2. Możliwa odpowiedzialność karna w związku z przeprowadzaniem przeszczepów <i>ex mortis</i> i <i>ex vivo</i>	385
2.1. Odpowiedzialność karna przy przeszczepach <i>ex mortuo</i>	385
2.2. Możliwość odpowiedzialności karnej przy przeprowadzaniu transplantacji <i>ex vivo</i>	391
3. Czynności medyczne prawnie nieuregulowane	399
3.1. Uwagi ogólne	399
3.2. Zabiegi kosmetyczne. Przesłanki legalności. Możliwość odpowiedzialności karnej	401
3.2.1. Charakter prawny zabiegów kosmetycznych.....	405
3.2.2. Odpowiedzialność karna związana z przeprowadzaniem czynności kosmetycznych	412
3.3. Zabiegi ubezpłodniające. Przesłanki legalności. Problem odpowiedzialności karnej.....	414
3.3.1. Odpowiedzialność karna związana z przeprowadzaniem zabiegów ubezpłodniających	426
Wnioski końcowe.....	431
Bibliografia.....	439
Wykaz aktów prawnych	439
Akty wykonawcze.....	441
Akty prawa międzynarodowego.....	443
Orzecznictwo sądowe	444
Literatura wykorzystana.....	447

Wykaz ważniejszych skrótów

Akty prawne

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.e.l. – ustawa z dnia 2 stycznia 2004 r. – Kodeks etyki lekarskiej (tekst jedn. wraz ze zmianami uchwalonymi w dniu 20 września 2003 r. przez Nadzwyczajny VII Krajowy Zjazd Lekarzy)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.a. – austriacki kodeks karny
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 49, poz. 296 z późn. zm.)
- k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.)
- k.w. – ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756)
- u.transpl. – ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. Nr 169, poz. 1411)
- u.z.l. – ustawa z dnia 28 października 1950 r. o zawodzie lekarza (Dz. U. Nr 50, poz. 489 z późn. zm.)
- u.z.l.l.d. – ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentyisty (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 136, poz. 857 z późn. zm.)

- u.z.o.z. – ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 14, poz. 89 z późn. zm.)

Publikacje

- CzPKiNP – Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
NP – Nowe Prawo
ONSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Pal. – Palestra
St. Iur. – Studia Iuridica
SZ – Służba Zdrowia
ZNUJ – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Inne

- CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej
CRS – Centralny Rejestr Sprzeciwów
Dz. U. – Dziennik Ustaw
MZ – Minister Zdrowia
MZiOS – Minister Zdrowia i Opieki Społecznej
NRL – Naczelna Rada Lekarska
NSA – Naczelny Sąd Administracyjny
oun. – ośrodkowy układ nerwowy
RE – Rada Europy
SN – Sąd Najwyższy
UE – Unia Europejska
WHO – Światowa Organizacja Zdrowia

Wstęp

Książka jest poświęcona problematyce odpowiedzialności karnej lekarza w związku z wykonywaniem czynności medycznych. Są to zagadnienia z pogranicza prawa i medycyny. Temat ten wart jest uwagi między innymi dlatego, że dotyczy problemów, które nie tylko zajmują doktrynę prawniczą, ale budzą też szerokie zainteresowanie społeczne. Zakres tej problematyki ciągle się powiększa ze względu na nowatorskie technologie, które dają początek coraz to nowszym rodzajom interwencji medycznych. W odniesieniu do tych czynności niejednokrotnie brak jest regulacji ustawowych, co z kolei rodzi problemy z określeniem prawnych podstaw ich dopuszczalności. W polskim prawie wiele spraw wciąż czeka na uregulowanie, jest to więc temat przyszłościowy. Godne uwagi są także zagadnienia związane z zapewnieniem poszanowania praw pacjenta, które postaram się przybliżyć.

Sprawy karne przeciwko lekarzom obecnie coraz częściej występują w praktyce sądowej. Procesy lekarzy mają swoją specyfikę, odbywają się z udziałem biegłych i związane są z nimi niespotykane przy innych sprawach trudności. Sprawy takie są skomplikowane, ciągną się długo, a pociągnięcie lekarza do odpowiedzialności nie jest sprawą prostą. Procesy w takich sprawach nastroczają bowiem wyjątkowych trudności z przypisaniem skutku przestępnego i winy.

Celem pracy było przedstawienie uregulowań prawnych obowiązujących w odniesieniu do czynności medycznych oraz propozycji zmian ustawodawczych w tym zakresie, jak również przybliżenie poglądów polskiej doktryny na zagadnienia związane z problematyką czynności medycznych i odpowiedzialności karnej lekarza za ich przeprowadzanie. Jako wprowadzenie do tych zagadnień dokonuję prezentacji i systematyki obowiązujących w tym zakresie pojęć (tj. czynności medyczne, błąd medyczny). Zamierzeniem moim było ponadto określenie wyraźnych granic, w jakich działania lekarza, polegające na przeprowadzaniu czynności leczniczych lub pozaleczniczych, są zgodnie legalne z prawem polskim. Przedstawiając

kwestię dochodzenia odpowiedzialności za niepowodzenie w leczeniu, zwracam uwagę na problemy związane z przypisaniem skutku przestępnego i udowodnieniem winy w procesach karnych przeciw lekarzom. W książce tej poruszone zostaną zwłaszcza tak kontrowersyjne tematy jak stwierdzenie błędu medycznego, przeprowadzenie czynności medycznych bez zgody pacjenta, zakres udzielanej mu informacji, jak też dopuszczalność transplantacji *ex vivo* czy sterylizacji na życzenie w polskim prawie.

Publikacja ta ma charakter monografii i stanowi kompleksowe studium zagadnień związanych z odpowiedzialnością karną lekarzy zarówno od strony teoretycznoprawnej, jak i praktyki sądowej. Zawiera analizę obowiązujących uregulowań prawnych z uwzględnieniem obszernego orzecznictwa (72 pozycje) oraz poglądów doktryny. Uwagi teoretycznoprawne zostały uzupełnione analizą spraw karnych przeciwko lekarzom, także opartych na własnym materiale badawczym, tj. orzecznictwie sądów rejonowych z okręgu świętokrzyskiego. Dopelnienie rozważań stanowi przedstawienie obowiązujących w tym zakresie uregulowań prawa międzynarodowego oraz perspektywy historycznej, przybliżającej poprzednio obowiązujące regulacje prawne.

Zakres publikacji obejmuje zespół zagadnień związanych z problematyką odpowiedzialności karnej lekarza w związku z wykonywanym zawodem. Ze względu na fakt, że jest to problematyka prawno-medyczna, wiele z omawianych kwestii wchodzić będzie w zakres tzw. prawa medycznego. Przedmiotem książki są także pozaterapeutyczne czynności medyczne, w szczególności eksperymenty medyczne, transplantacje, czynności kosmetyczne oraz sterylizacja. Zaprezentowane zostały w niej zagadnienia rodzajów czynności medycznych, podstaw prawnych i warunków legalności działalności lekarza (wykonywania czynności leczniczych i pozaleczniczych) oraz przesłanek odpowiedzialności karnej lekarza w związku z podejmowaniem tych czynności. Zagadnienia odpowiedzialności karnej lekarza w związku z wykonywanym zawodem dotyczyć będą naruszenia przesłanek legalności czynności leczniczych (tj. dokonywanie czynności lekarskich przez nieuprawniony podmiot, bez zgody pacjenta, niezgodnie z regułami wiedzy medycznej i innymi zasadami ostrożności), przestępnego nieudzielenia pomocy oraz niepowodzenia w leczeniu. Osobno zajmuję się odpowiedzialnością karną lekarza za błąd w sztuce medycznej. Zagadnienie to wymaga wyodrębnienia między innymi ze względu na konieczność przybliżenia samego pojęcia, charakteru prawnego, jak też rodzajów błędów medycznego.

Ostatnia część publikacji poświęcona jest odpowiedzialności karnej związanej z przeprowadzeniem pozaterapeutycznych czynności medycznych. W ramach tych zagadnień przedstawiam podstawy prawne legalności eksperymentów medycznych w Polsce, problematykę dopuszczalności przeprowadzania zabiegów transplantacji *ex mortuo* oraz *ex vivo* oraz odpowiedzialność karną lekarza związaną z przeprowadzeniem nieterapeutycznych czynności medycznych, w stosunku do których brak uregulowań prawnych, tj. zabiegów kosmetycznych i ubezpłodniających.

Poza zakresem niniejszej pracy pozostawiam inne przypadki odpowiedzialności karnej lekarza w związku z wykonywaniem zawodu, niezwiązane bezpośrednio z samym przeprowadzaniem czynności medycznych, tj. w szczególności naruszenie tajemnicy lekarskiej, łapownictwo czy też poświadczenie nieprawdy.

Książka powstała na podstawie doktoratu przygotowanego w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, stąd też chciałabym złożyć szczególne podziękowania mojemu Promotorowi – prof. dr. hab. Tadeuszowi Bojarskiemu za pełną życzliwość i wyrozumiałość opiekę naukową.

Pragnę także wyrazić swoją wdzięczność recenzentom – Panu prof. zw. dr. hab. Andrzejowi J. Szwarcowi i Pani prof. dr. hab. Eleonorze Zielińskiej, których cenne rady stanowiły dla mnie nieocenioną pomoc i przyczyniły się do powstania tej książki.